

Géczy János

A bunkerrajzoló

Likó Marcell-élettörténet-rekonstrukció

Athenaeum Kiadó
Budapest, 2015

Vass Norbert

„ÜZENET A NÉGY FALNAK”

Gyerekként örült, ha betegeskedett, mert betegen gyerek maradhatott. Kamaszkorában szerzett és szeretett. Sokat és sokakat. Úgy véli, most már ideje felelősen viselkedni. Mintát mondjuk erre nézvést nemigen látott maga körül. Természetesnek szokta meg, hogy káosz veszi körül, nem egyszerű hát rendet tennie magában. Ha az egész mindig kicsit másképp áll is össze a fejében (mint mindünknek), a részletekről pontos emlékeket őriz (mint csak kevesen). Likó Marcell amúgy a Vad Fruttik nevű népszerű formáció frontembere, Géczy János róla szóló riportkönyvében mégis viszonylag kevés szó esik a zenekarról. *A bunkerrajzoló* ehelyett a szertelenségről és a rendrakásról szól. Meg a tollasozásról is egy kicsit.

A tollas először egy fotó kapcsán kerül képbe. Likó édesanyja ütöget valahol az NDK-ban, mezítláb, szabadon. Marcell későbbi apjával játszik talán. Fialatok. Az ég fölöttük üres, kék lap. Kisvártatva mindketten a másikat kezdik okolni azért, mert szürke felhőkkel lett tele. Likónak az az első emléke a szüleiről, hogy bántják. És ha már „Az ember nem tud elmenekülni a dolgok elől” (15), biográfusa finoman oldja fel a nem kis traumát: az emlékező figyelmét a pofonokról az anya ék-szerekkel teli és az apa munkától érdes kezére irányítja.

A szálak még messzebbre vezetnek. Kiderül, hogy az alkoholista édesapa egy nagyon nehéz asszony és egy túl kemény férfi mellett nőtt

fel, a lengyel származású édesanya pedig az otthoni nehézségek elől menekült Magyarországra. „Ebben a családban minden férfi ivott. A nők nem nagyon ittak, a nők háztartást vezettek és nyugtatókat szedtek” (80). Az egymásra hagyományozott sorsterhektől nehéz szabadulni. De – merül fel szerzőben és hőseben is, bár egyikük sem mondja ki – törvénytörő-e, hogy a fájdalom elállja a továbblépés elől az utat?

Minden fejezet sikertelen kitöréspróba, minden függés elvesztett szabadságharc. A fullasztó hangulat megteremtését a szöveg sűrű, szinte levegőtlen bekezdésekbe tördelése is segíti. A narráció a beszélt nyelvet idézi, nem ritkán merész asszociációk lökik a sztorit tovább. A fényképekből, álmokból, szagokból és tripekből felépülő emlékkonglomerátum pedig a traumák meghaladása előtt magasodó, látszólag áthatolhatatlan falként tételeződik. A gyermekkor imái – legyen ötösünk a lottón, ne igyon többet az apám – a tudattalanban rejtőző előhívatlan félelmek pontos negatívjai. A végigunatkozott (pirózás és szotyji) várpalotai tinédzserkort a narráció sugalmazása szerint szinte törvénytörően követik a féktelen főiskolai évek. Likó mindenféle szintetikus és természetes anyaggal próbálja pótolni a gyerekkorát, a szerek mellett a szex jelent még számára talmi menedéket. De hiába tág a pupilla, szűkül egy ponton túl a tér, az ajtók bezárulnak, elindul a leépülés, és véget nem érő kezelések jönnek. Jó néhány várpalotai panellakásban mondanának szerintem hasonló életutat magnóra. Likó esete éppen atipikusságában példaértékű. Attól, hogy végül mégis felsejlik előtte a remény, a saját otthon és a nyugalom Szabadiban (a település neve sem véletlen talán!).

Nem nehéz kiszámolni, hogy Likó szülei a *Vadnarancsok*-szereplők kortársai. *A bunkerrajzoló* így a nyolcvanas évek peremlétét bemutató élettörténet-rekonstrukciók sajátos spin-offjává válik Géczi életművében. Az édesanya és az édesapa példája egyfelől a harminc évvel ezelőtt felvázolt sorspályák ki nem teljesedését mutatja be, másrészt – elvégre mégiscsak Likó Marcell a főszereplő – *A bunkerrajzolóban* a *Vadnarancsok*-nemzedék leszármazottainak kálváriája is elmeséltetik. Vajon sikerül-e a főhősnek meghaladni (ha megszeretni nem is) a felnőtt és felelősséget vállalni sohasem akaró apát? Géczi (és egyébként Likó is) arra kíváncsi, hogy készen áll-e az énekes felülemelkedni a múlton, és megvetni a lábát a jelenben.

A teher, amelytől elszakadni lehetetlenség, a legpontosabban Likó egy kamaszkori emlékében fejeződik ki: a „Kitémapadot!”-érzésben. Hogy jobban értsük, mit jelent ez, szükséges közelebbről megismernünk a részleteket. Várpalota, Ady-lakótelep. Az otthon korántsem költői

valósága. Húgyszagú lépcsőházak, kő pingpongasztalok, a Kádár-kor semmibe futó, langyos utolsó évtizede. A telep szélén disznóólak, a közeli erdőben állatokat nyúznak állítólag a helyi sátánisták, de van ott egy magára hagyott, rozsdásodó vidámpark is, a tönkrement gyerekkor tökéletes allegóriája. És amikor valaki dühtől, reménytelenségtől, szesztől, ragasztótól feldúltan változást szeretne hozni ebbe a nyomasztó közegbe, az megpróbálja a helyéről kitépni a játszótér betonpadját. „Kitémapadot!” – üvölt ilyenkor az illető mérgesen (115), a pad fölé magasodó házakban meg mindenki hallja a kiszolgáltatott kiáltást. És persze senkinek sem sikerül. Túléles és borzasztóan lehangoló tömbházszoció.

A beszédhelyzet épp olyan izgalmas *A bunkerrajzoló*ban, mint a színpere vitt sors. A könyv alapját adó ötvenórányi nyersanyagot Géczi – az oral history jellegzetességeit megőrizve – olyanformán dolgozta fel, hogy a megkérdezett monológjai egy kendőzetlenül kitarulkozó főhős különös fejlődésregénynek fejezeteit adják. A vagdosáson és egybeöltésen (Géczi másutt is előszeretettel alkalmazza a kollázstechnikát), vagyis a cselekmény újramondásán jócskán túlmutat viszont a néma redaktor szerepe. *A bunkerrajzoló* tulajdonképpen kettejük bensőséges beszélgetéseinek lenyomata. Túl azon, hogy Likó emlékeit örvénylő egymásutánba szerkeszti, azzal, hogy figyelmével tünteti ki és tanácsaival mutat neki utat, olybá tűnhet, Géczi főhőse sorsának katalizátorává is válik.

Több tehát ez életrajzíró és modellje közötti kapcsolatnál, és én a terápiavezető-páciens köteléknél is erősebbnek gondolom. Likó mintha mesterévé, s még tovább: apja helyett apjává választaná Géczit. Mindez ráadásul – köszönhetően a remek narrációnak – jóformán a kötet legeslegvégén válik csak nyilvánvalóvá. Az olvasó, aki végig azt hihette, hogy az elbeszélő öelotte fedi fel titkait, egy cseppet sem hivalkodó félmondatból érti meg, hogy Likó voltaképpen Géczi előtt nyílik meg. Aki végigolvassa a könyvet, „fültanúja” lehet az őszinte lemeztelenedésnek. Különösen – már-már kényelmetlenül – intim helyzetbe keveredik. A dráma pontos szcenírozásában rejlik egyébként a szöveg ereje, bár az is igaz, hogy itt-ott éppen az élőbeszéd-szerűség túlhajtása lassítja le az írott szó sodrását.

A biográfiánál *A bunkerrajzoló* közelebb áll a vallomás műfajához. A hős az olvasók szeme láttára engedi be maga mellé abba a bizonyos, a címben is említett bunkerba a szerzőt. (Ahol azért – mert a kéziratot mégiscsak megjelenésre szánták – mindünknek jut némi hely.) De mit is jelent a bunker? Óvóhelyet, amely megvéd ugyan a veszélytől, ugyan-

akkor mindentől és mindenkitől el is választ. Gyerekkorunkban mind építettünk bunkert, amit igyekeztünk különféle jelzőrendszerek segítségével megközelíthetetlené tenni. De azt hiszem – éppen ezen óvintézkedések okán –, úgyannyira szolt ez a játék a magunk elé tett pajzs sebezhetőségének beismeréséről, mint arról, hogy a bunkerlélet valóban élvezni tudjuk. A bunker átmeneti menedék tehát, önmagáért való búvóhely, s mint ilyen, teljesen logikusan tételeződik akként a metaforikus helyként, ahová Likó Marcell (vagy bárki más) az őt ért megpróbáltatások elől menekülni próbál. Érthetjük úgy is, hogy éppenséggel *A bunkerrajzoló* szövegéből épül újjá a – nem csak védelmet, de immár otthonosságot is ígérő – bunker. Az őszinte, kemény szavak lesznek a téglái. „Valahogy minden könnyebb, hogyha ki merem mondani, hogy nehéz” (311).

Csakhogy a bunker metafora többszöri olvasás után sem vált számomra a szöveg integráns, identikus részévé. Meglehet, tévedek, de valami azt súgja mégis, hogy ez a jelkép a szerző találmánya. Egyetemes érvényű, de éppen emiatt nem tud Likó élettörténetének igazi kulcsmotívumává válni. Lehet, hogy nincs igazam. De ha mégis, gond akkor sincs, hiszen a közös feldolgozás, az együtt meglelt nyelv által válik az elbeszélés egyedivé (ha tetszik: szerzőivé). Géczi a bunkerrajzolást tette a legfontosabb motívumnak, számomra viszont ez nem tűnik a legsikerültebb választásnak. Van ilyen.

Persze az én olvasatomban is valami hasonlóról szól Likó története. Arról, hogy a beszélő belátja: lehetetlenség kitépni a földből azt a padot. És ebben mintha meg is nyugodna. Felismeri, hogy más a dolga. A felmenői meg a barátai mind kitépni akarták, ő inkább írni, énekelni róla. A lezárásban Likó arról beszél, a stúdiózás helyett jó lenne kimenni inkább a szabadba. Tollasozna. Ezzel az újrakezdés iránti vágyát adja a tudunkra. Mert a tollasozás merőben más, mint a befelé tett utak. Igazi szabadulást kínál. Üres, kék lapot. Amire ráénekelhet, hogy nem csak a betépés és a kitépés létezik. Hogy más út is van, „hogy nem vagyunk egyedül”.